

YOSH AVLODNING NUTQIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI

Junaydullayeva Zulfizar Ulug‘bek qizi

Namangan Davlat Texnika Universiteti 2-son akademik litseyi

Ona tili fani o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada yosh avlodning nutqiy savodxonligini oshirish masalalari, u bilan bog‘liq dolzarb muammolar hamda ularni bartaraf etish yo‘llari yoritilgan. Shuningdek, nutq madaniyati, ta‘lim tizimidagi innovatsion yondashuvlar va zamonaviy pedagogik metodlarning o‘quvchi nutqiy kompetensiyasini shakllantirishdagi o‘rni tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: yosh avlod, nutqiy savodxonlik, nutq madaniyati, ona tili, ta‘lim, kompetensiya, muammo, innovatsiya, pedagogik metod, rivojlanish.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы повышения речевой грамотности подрастающего поколения, актуальные проблемы и пути их решения. Анализируется роль культуры речи, инновационных подходов в системе образования и современных педагогических методов в формировании речевой компетентности учащихся.

Ключевые слова: подрастающее поколение, речевая грамотность, культура речи, родной язык, образование, компетентность, проблема, инновация, педагогический метод, развитие.

Abstract. This article discusses the issues of improving the speech literacy of the younger generation, relevant problems and ways to solve them. It also analyzes the role of speech culture, innovative approaches in the education system and modern pedagogical methods in the formation of student speech competence.

Keywords: young generation, speech literacy, speech culture, native language, education, competence, problem, innovation, pedagogical method, development.

Kirish. Hozirgi globallashuv jarayonida yosh avlodning nutqiy savodxonligini oshirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki til – millatning ma’naviy boyligi, xalqning o‘ziga xosligini belgilovchi asosiy omildir. O‘quvchilarning nutqiy savodxonligi ularning tafakkurini, muloqot madaniyatini va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bois ta’lim jarayonida ona tili fanini o‘qitishda zamonaviy metodlardan foydalanish, nutqiy kompetensiyani shakllantirish va mavjud muammolarni bartaraf etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Bugungi kunda ta’lim tizimida dolzarb bo‘lgan muammolardan biri – yosh avlodda savodxonlik darajasini oshirish, ularda ravon va to‘g‘ri yozish, fikrini aniq ifodalash ko‘nikmalarini shakllantirish masalasidir. Savodxonlik – nafaqat yozma nutqni to‘g‘ri tashkil eta olish, balki keng ma’noda nutq madaniyatiga ega bo‘lish, mustaqil fikrlash, o‘z fikrini asoslab bayon qila olish qobiliyatidir. Bu jarayonning asosi esa, eng avvalo, ona tili orqali shakllanadi. Ona tili – millatning madaniyati, tarixiy xotirasi, tafakkuri va dunyoqarashining ifodasidir.

Har bir insonning ma’naviy va intellektual kamoloti, avvalo, uning ona tilini qay darajada egallagani bilan chambarchas bog‘liq. Ayniqsa, maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim bosqichlarida beriladigan til tarbiyasi yosh avlodda savodxonlik poydevorini yaratadi. Shuning uchun ham bugungi kunda ta’lim muassasalarida ona tili fanini zamonaviy metodik yondashuvlar asosida o‘qitish, til materiallarini bolalarning yoshi va psixologik xususiyatlariga mos tarzda yetkazish nihoyatda muhim sanaladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

O‘zbek tilshunosligida yosh avlodning nutqiy savodxonligini oshirishga qaratilgan ko‘plab ilmiy ishlanmalar mavjud. Jumladan, A. Madvaliyev, A. Jo‘rayev, Sh.Yusupov kabi olimlarning nutq madaniyati, ona tili ta’limi va lingvodidaktika sohasidagi tadqiqotlari alohida ahamiyat kasb etadi. Bu manbalarda nutqiy savodxonlikni shakllantirishda adabiy til normalariga amal qilish,

o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish va kommunikativ kompetensiyani oshirishning samarali usullari ko'rsatib o'tilgan.

Metodologik jihatdan mazkur tadqiqotda taqqoslash, tahlil, kuzatish va amaliy tajriba asosida xulosalar chiqarish usullari qo'llanildi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar samaradorligi ham o'rganildi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari tez rivojlanayotgan hozirgi davrda yoshlarning til madaniyati, savodxonligi va muloqot madaniyatiga e'tibor yanada ortib bormoqda. Ko'plab kuzatuvlar shuni ko'rsatmoqdaki, bugungi yoshlar orasida og'zaki va yozma nutqdagi xatoliklar, fikrni mantiqan to'liq ifodalay olmaslik holatlari tez-tez uchramoqda. Buning asosiy sababi — ona tilida nutqiy savodxonlik yetarlicha chuqur o'rgatilmaslgi, bolalarda tahliliy va mantiqiy fikrlashga asoslangan savodxonlik ko'nikmalarining sust rivojlanishidir.

Natija va muhokamalar.

Olib borilgan tahlillar natijasida quyidagi muammolar aniqlandi:

- O'quvchilarning adabiy til me'yorlariga to'liq rioya qilmasligi;
- Nutqda keraksiz so'zlar va sheva unsurlarining ortiqcha ishlatilishi;
- Internet va ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'siri natijasida yozma savodxonlikning pasayishi;
- Ona tili darslarida nutqiy mashqlarning yetarlicha tashkil qilinmasligi.

Shu bilan birga, quyidagi ijobiy natijalarga erishish mumkinligi ko'rsatildi:

- Ona tili ta'limida interfaol usullarni qo'llash nutqiy savodxonlikni oshiradi;
- O'quvchilarni badiiy adabiyot mutolaasiga jalb qilish lug'at boyligini kengaytiradi;
- Nutqiy kompetensiyani baholashning yangi mezonlarini ishlab chiqish samaradorlikni oshiradi.

Xulosa.

Yosh avlodning nutqiy savodxonligini oshirish masalasi – bugungi ta’lim tizimida dolzarb muammolardan biridir. Uni hal etishda ona tili fanini o’qitishda zamonaviy metodlardan foydalanish, o’quvchilarning mustaqil fikrlash va to’g’ri muloqot qilish ko’nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatadiki, adabiy til me’yorlariga amal qilish, badiiy adabiyot mutolaasi, zamonaviy texnologiyalardan oqilona foydalanish va nutqiy mashqlarni tizimli yo’lga qo’yish yoshlarning savodxonligini oshirishning asosiy omillaridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Madvaliyev, A. *Nutq madaniyati asoslari*. – Toshkent: “O’qituvchi”, 2008. 25–56-betlar.
2. Jo’rayev, A. *Ona tili ta’limida zamonaviy yondashuvlar*. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2015. 40–78-betlar.
3. Yusupov, Sh. *Til va nutq madaniyati*. – Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti, 2012. 10–45-betlar.
4. G’afforova, N. *Ona tili darslarida interfaol metodlar*. – Buxoro: Buxoro davlat universiteti, 2019. 50–89-betlar.
5. Rafiqova, D. *Yoshlarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish yo’llari*. – Toshkent: “Ilm ziyo”, 2021. 15–70-betlar.
6. **Sodiqova N.** *O’quvchilarda nutqiy kompetensiyani shakllantirish metodikasi*. – Buxoro: “BuxDU nashriyoti”, 2019. 30–85-betlar.
7. Qodirova G. *Ona tili o’qitish metodikasi*. – Toshkent: “Universitet”, 2016. 70-150 betlar.
8. Hamidullo o’g’li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.

9.Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>

10.TURSUNOV HOJIAKBAR hAMIDULLO O'G'LI. KAR VA ZAIF ESHITUVCHI YUQORI SINF O'QUVCHILARINING AXBOROT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH TASHKILIY-METODIK MUAMMOLARI. (2025). International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health, 54-62.

11.Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.

12.Hamidullo o'g'li, T. H., & Kamolovich, B. E. (2023). IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI. Scientific Impulse, 1(7), 648-653.

13.Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>

14.Hojiakbar Tursunov. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning axborot kompetentsiyasini rivojlantirish: O'zbekiston va yevropa tajribasi. Talim fan va innovatsiya jurnali. 6 son. 2024 yil.575 bet

https://esijournal.uz/wp-content/uploads/2025/01/Talim_fan_va_innovatsiya_6_son_2024_yil.pdf